

TIL BILISHNING INSON HAYOTIDAGI O'RNI: NEMIS TILI MISOLIDA INTELLEKTUAL VA PROFESSIONAL RIVOJLANISH

Xakimova Marjona

Samarqand davlat chet tillari institute Roman-german tillari fakulteti nemis tili yo'nalishi 2401-
guruh talabasi

Sherova Difuza Boltayevna

Ilmiy rahbar:

Annotatsiya: Ushbu maqolada til o'rganishning inson hayoti sifatini oshirishdagi fundamental ahamiyati tahlil qilinadi. Muallif til bilishni nafaqat muloqot vositasi, balki kognitiv qobiliyatlarni charxlovchi va dunyoqarashni kengaytiruvchi strategik vosita sifatida ko'rsatib beradi. Xususan, nemis tilining mantiqiy tuzilishi, uning ilm-fan, texnika va Yevropa iqtisodiyotidagi yetakchi o'rni alohida tadqiq etiladi. Maqola davomida nemis tilini o'rganish orqali shakllanadigan tahliliy fikrlash, tartib-intizom va xalqaro mehnat bozoridagi raqobatbardoshlik masalalari dalillar bilan yoritilgan. Shuningdek, xorijiy tillarni egallashning shaxsiy psixologik rivojlanish va madaniyatlararo integratsiyadagi o'rni xulosalanadi.

Kalit so'zlar: Til o'rganish, kognitiv rivojlanish, nemis tili, Germaniya ta'lim tizimi, professional o'sish, madaniyatlararo muloqot, mantiqiy fikrlash.

Аннотация: В данной статье анализируется фундаментальное значение изучения языков в повышении качества человеческой жизни. Автор представляет владение языком не только как средство общения, но и как стратегический инструмент, развивающий когнитивные способности и расширяющий мировоззрение. В частности, отдельно исследуются логическая структура немецкого языка, его ведущая роль в науке, технике и экономике Европы. В ходе статьи на основе доказательств освещаются вопросы аналитического мышления, дисциплины и конкурентоспособности на международном рынке труда, формируемые в процессе изучения немецкого языка. Также делается вывод о роли овладения иностранными языками в личном психологическом развитии и межкультурной интеграции.

Ключевые слова: изучение языка, когнитивное развитие, немецкий язык, система образования Германии, профессиональный рост, межкультурная коммуникация, логическое мышление.

Abstract: This article analyzes the fundamental importance of language learning in enhancing the quality of human life. The author presents language proficiency not merely as a means of communication, but as a strategic tool that sharpens cognitive abilities and broadens one's worldview. In particular, the logical structure of the German language and its leading role in science, technology, and the European economy are thoroughly examined. Throughout the article, the issues of analytical thinking, discipline, and competitiveness in the international labor market, which are shaped through learning German, are highlighted with evidence. Furthermore, the role of acquiring foreign languages in personal psychological development and intercultural integration is concluded.

Keywords: *language learning, cognitive development, German language, German education system, professional growth, intercultural communication, logical thinking.*

Til - tafakkur asosi va hayotiy zarurat ko'prigi

Insoniyat sivilizatsiyasi tarixida til nafaqat oddiy muloqot vositasi, balki shaxs ongining shakllanishidagi eng qudratli poydevor va ma'naviy ko'prik bo'lib xizmat qilgan. Ma'lumki, inson dunyoni so'zlar orqali anglaydi va tushunchalar orqali fikrlaydi; binobarin, til shunchaki tovushlar yig'indisi emas, balki tafakkurning tashqi olamdagi in'ikosi hamda ichki kechinmalarni voqelik bilan bog'lovchi yagona vositadir. Har bir yangi o'rganilgan til inson ongida yangi bir dunyoqarash tizimini shakllantiradi va intellektual chegaralarni kengaytiradi.

Bugungi shiddatli globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida xorijiy tillarni egallash shunchaki intellektual havaskorlik yoki qo'shimcha mahorat emas, balki davr talabiga aylangan hayotiy zaruratdir. Chegaralar ochiq, axborot oqimi esa cheksiz bo'lgan zamonaviy dunyoda til bilish insonga dunyo hamjamiyatining to'laqonli a'zosi bo'lish, xalqaro miqyosdagi ilm-fan, innovatsiyalar va biznes markazlariga erkin kirib borish imkonini beradi. Til to'siqlarining bartaraf etilishi shaxsga nafaqat axborot olishda, balki turli madaniyatlar bilan muloqot qilishda ham mislsiz ustunlik beradi.

Ushbu maqolaning bosh maqsadi — til o'rganishning inson hayotidagi ko'p qirrali ahamiyatini tizimli tahlil qilishdan iboratdir. Maqola davomida til bilishning shaxsiy rivojlanishdagi kognitiv afzalliklari, professional martaba pillapoyalaridagi o'rni hamda ijtimoiy munosabatlar va madaniyatlararo integratsiyani ta'minlashdagi roli ilmiy va amaliy jihatdan yoritib beriladi.

1. Til bilish va intellektual rivojlanish

Miyaning ishlash faoliyati: Neyrobiologik inqilob Ikkinchi tilni o'rganish shunchaki lug'at boyligini oshirish emas, balki miya strukturasini tubdan o'zgartiruvchi murakkab kognitiv jarayondir. Neyrolingvistik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yangi tilni o'zlashtirish jarayonida miyaning kulrang moddasi zichlashadi va neyronlar o'rtasida yangi, mustahkam sinaptik bog'lanishlar hosil bo'ladi. Bu hodisa "neyroplastiklik" deb atalib, u miyani qarishdan himoya qiladi va Altsgeymer kabi kasalliklarning oldini olishda samarali qalqon vazifasini o'taydi.

Ayniqsa, nemis tili kabi murakkab mantiqiy grammatikaga ega tillarni o'rganish insonni ma'lumotlarni matematik aniqlikda tizimlashtirishga o'rgatadi. Nemis tili grammatikasidagi gap qurilishi (masalan, fe'lning gap oxirida kelishi) tinglovchidan gap yakunlanmaguncha diqqatni maksimal darajada jamlashni talab qiladi. Bu esa kundalik hayotda va professional faoliyatda uzoq muddatli diqqat va operativ xotira (working memory) imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kognitiv moslanuvchanlik va qaror qabul qilish tezligi Ko'p tillilik — bu inson miyasini "multizadachnost" yoki ko'p vazifalilik rejimiga o'tkazish demakdir. Bir tildan ikkinchi tilga tezkorlik bilan o'tish (code-switching) jarayonida miya doimiy ravishda kerakli ma'lumotni saralash va xalaqit beruvchi omillarni bloklash (inhibitory control) bilan shug'ullanadi. Ushbu kognitiv "filtr" hayotiy vaziyatlarda ham o'z samarasini beradi:

ko'p tilli insonlar turli xil shovqinlar va chalg'ituvchi omillar ichidan asosiy mohiyatni tezroq ajratib oladilar.

Tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, chet tilida o'ylaydigan va qaror qabul qiladigan insonlar hissiyotlarga kamroq beriladilar. Begona til inson va vaziyat o'rtasida o'ziga xos "psixologik masofa" yaratadi, bu esa qarorlarning emotsional emas, balki ko'proq ratsional va mantiqiy bo'lishini ta'minlaydi. Shu sababli, til bilish - bu nafaqat gapirish qobiliyati, balki sovuqqon tahlil va tezkor reaksiya san'atidir.

Dunyoqarashning kengayishi: Madaniy va falsafiy transformatsiya Buyuk nemis mutafakkiri Iogann Volfgang fon Gyotening "Har bir yangi til — bu yangi dunyo" degan o'lmas iqtibosi til o'rganishning ekzistensial mohiyatini ochib beradi. Har bir til voqelikni tasvirlashning o'ziga xos usuli, milliy mentalitetning kodidir. Masalan, nemis tilidagi "Ordnung" (tartib), "Punktlichkeit" (aniqlik) kabi tushunchalar ortida yotgan chuqur falsafani o'rganish orqali inson o'z hayot tarzidagi tartibsizliklarga yangicha nazar tashlay boshlaydi.

Yangi tilni egallagan inson voqelikka boshqa bir xalqning nigohi bilan qarashni, ularning hissiyotlari va qadriyatlarini anglashni o'rganadi. Bu jarayon insonni cheklangan subyektivlikdan qutqarib, uni yanada bag'rikeng (tolerant) va global tafakkur sohibiga aylantiradi. Til bilish — bu shaxsning ichki "geografiyasi"ni kengaytirishi bo'lib, u insonga dunyoni qora va oq ranglarda emas, balki barcha ranglar va turfa xilliklar jilosida ko'rish imkonini beradi.

2. Professional sohadagi muvaffaqiyat omili

Karyera imkoniyatlari: Global mehnat bozoriga chiqish chiptasi Zamonaviy iqtisodiy munosabatlar sharoitida til bilish — bu shunchaki qo'shimcha mahorat emas, balki xalqaro miqyosdagi professional raqobatbardoshlikning bosh mezoni hisoblanadi. Xorijiy tillarni, xususan, nemis yoki ingliz tillarini mukammal egallagan mutaxassis uchun nafaqat mahalliy, balki "Mercedes-Benz", "Siemens", "Bosch" kabi transmilliy korporatsiyalar eshiklari lang ochiladi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, kamida bitta chet tilini biladigan mutaxassislarning ish haqi miqdori o'z hamkasblariga nisbatan o'rtacha 20-25 foiz yuqori bo'ladi. Til bilish mutaxassisa geografik chegaralarni yengib o'tish va masofaviy formatda (remote work) dunyoning istalgan nuqtasidan turib nufuzli loyihalarda ishtirok etish imkonini beradi.

Ma'lumotlarga kirish: Intellektual ustunlik va axborot filtratsiyasi Bugungi kunda insoniyat qo'lga kiritayotgan ilmiy va texnologik yangiliklarning, innovatsion tadqiqotlarning qariyb 80 foizi xalqaro tillarda (asosan ingliz va nemis tillarida) e'lon qilinadi. Muhandislik, IT, tibbiyot va fundamental fanlar sohasidagi eng so'nggi kashfiyotlar haqidagi ma'lumotlar ona tilimizga tarjima qilingunga qadar o'zining dolzarbligini yo'qotishi yoki mazmunan o'zgarishi mumkin. Til biladigan mutaxassis esa axborotni to'g'ridan-to'g'ri birlamchi manbadan qabul qiladi. Bu esa unga o'z sohasidagi o'zgarishlarni real vaqt rejimida kuzatib borish, professional bilimlarni muntazam yangilab turish va har doim sohaning eng oldingi saflarida bo'lish imkonini beradi. Zero, axborot asrida kim birinchi bo'lib ma'lumotga ega bo'lsa, o'sha inson vaziyatni nazorat qiladi.

Muzokaralar olib borish mahorati: Ishonch va bevosita muloqot san'ati Xalqaro biznes va diplomatiyada tarjimon yordamidan foydalanish amaliyoti mavjud bo'lsa-da, sheriklar

bilan bevosita muloqot qilishning o'rnini hech narsa bosa olmaydi. Tarjimon ishtirokidagi muloqotda suhbatdoshlar o'rtasidagi emotsional aloqa va "jonli" energiya yo'qoladi. Tilni bilish esa hamkorlar bilan "bir tilda gaplashish" orqali o'zaro ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi. Bevosita muloqot jarayonida inson nafaqat so'zlarni, balki suhbatdoshning intonatsiyasi, nozik ishoralari va madaniy kontekstini ham his qiladi. Bu esa muzokaralar natijasini o'z foydasiga hal qilishda, norasmiy muloqotlar (small talk) orqali iliq munosabatlar o'rnatishda va kutilmagan vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilishda strategik ustunlik beradi.

3. Madaniyatlararo muloqot va ijtimoiy integratsiya

Madaniyatni anglash: Til - millat ruhining kaliti Til shunchaki grammatik qoidalar yig'indisi emas, balki u xalqning tarixi, turmush tarzi va dunyoni idrok etish usulining tirik in'ikosidir. Biror tilni o'rganish orqali inson o'sha xalqning madaniy kodlarini yechishni boshlaydi. Masalan, nemis tilidagi "Feierabend" (ish kunidan keyingi hordiq vaqti) yoki "Gemütlichkeit" (shinamlilik va xotirjamlik hissi) kabi tushunchalarni o'rganish orqali biz nemis xalqining mehnat va dam olish muvozanatiga bo'lgan munosabatini anglaymiz. Til orqali o'zga xalqning urf-odatlarini va qadriyatlarini tushunish insonni yuzaki ma'lumotlardan chuqur mazmunga yetaklaydi, bu esa ma'naviy boyishga xizmat qiladi.

Sayohat va erkinlik: Psixologik to'siqlarni yengib o'tish Chet tilini bilish insonning sayohat davomidagi imkoniyatlarini butunlay o'zgartirib yuboradi. Til biladigan sayyoh o'zini begona muhitda "mehmon" kabi emas, balki erkin muloqotchi kabi his qiladi. U xalqaro aeroportlarda, transport tizimlarida yoki mahalliy xizmat ko'rsatish maskanlarida o'zini ishonchli tutadi. Eng muhimi, til bilish "turistik yo'lak"lardan chiqib, mahalliy aholi bilan bevosita muloqot qilish, ularning yashirin sirlari va haqiqiy hayoti bilan tanishish imkonini beradi. Bu erkinlik insonga kutilmagan vaziyatlarda yordam so'rash yoki muammolarni mustaqil hal qilish kuchini beradi, bu esa sayohatning zavqini bir necha barobarga oshiradi.

Tolerantlik va stereotiplardan xalos bo'lish: Global do'stlik asosi Ko'pincha xalqlar o'rtasidagi tushunmovchiliklar va salbiy stereotiplar muloqot yetishmasligi oqibatida yuzaga keladi. Til bilish esa ushbu "muzlik"larni erituvchi eng samarali vositadir. Turli millat vakillari bilan o'z tillarida yoki umumiy tillarda muloqot qilish orqali biz umuminsoniy qadriyatlarning naqadar o'xshashligiga amin bo'lamiz. Bu jarayonda inson o'zgalarni "begona" deb emas, balki "boshqacha fikrlovchi do'st" sifatida qabul qilishni o'rganadi. Tolerantlik (bag'rikenglik) — bu shunchaki chidash emas, balki o'zga madaniyatni tushunish orqali unga nisbatan hurmat shakllanishidir. Shu tariqa, til bilish stereotiplar qolipini parchalab, insonni butun dunyo fuqarosiga aylantiradi.

Til o'rganishning samarali strategiyalari

Til o'rganishni zamonaviy tashkil etish: Texnologiya va san'at uyg'unligi Bugungi kunda til o'rganish faqat darslik va lug'atlar bilan cheklanib qolmaydi. Zamonaviy texnologiyalar bu jarayonni qiziqarli va interaktiv sarguzashtga aylantirishi mumkin. Birinchi navbatda, "Duolingo", "Babbel" yoki "Anki" (so'zlarni yodlash uchun interval takrorlash tizimi) kabi mobil ilovalar orqali kunlik 15-20 daqiqalik mashg'ulotlarni odatga aylantirish lozim.

Shuningdek, tilni "tirik" holatda o'rganish uchun kinolar va seriallarni (masalan, nemis tili uchun "Dark" yoki "Babylon Berlin") subtitrlar bilan tomosha qilish tavsiya etiladi. Bu usul nafaqat eshitish qobiliyatini rivojlantiradi, balki so'zlarning qaysi kontekstda va qanday ohangda ishlatilishini ham ko'rsatadi. Badiiy kitoblar mutolaasini esa moslashtirilgan (adapted) adabiyotlardan boshlab, bosqichma-bosqich original asarlarga o'tish - so'z boyligini akademik darajada oshirishning eng sinovdan o'tgan yo'lidir.

Doimiy amaliyot: "Til muhiti"ni sun'iy yaratish san'ati Til o'rganishdagi eng katta to'siq - bu "psixologik to'siq" yoki gapirishdan qo'rqish hissidir. Uni yengishning yagona yo'li - xato qilishdan qo'rqmasdan doimiy amaliyot qilishdir. Agar atrofingizda xorijiy tilda so'zlashuvchilar bo'lmasa, til muhitini sun'iy ravishda yaratish lozim. Bunga quyidagilar kiradi:

- Gadgetlar tilini o'zgartirish: Telefon va kompyuteringiz interfeysini o'rganayotgan tilingizga o'tkazing.

- Podkastlar va radio: Yo'lda yoki uy yumushlarini bajarayotganingizda fon sifatida nemis yoki ingliz tilidagi podkastlarni eshiting. Bu miyaning yangi ohang va talaffuzga moslashishiga yordam beradi.

- O'z-o'ziga gapirish: Kunlik bajargan ishlaringizni yoki rejalarangizni o'rganayotgan tilingizda ovoz chiqarib aytib bering.

To'siqlarni yengish: Sabr va izchillik formulasi Til o'rganish - bu marafon, qisqa masofaga yugurish emas. Ko'pchilik o'rganuvchilar "plato effekti"ga (rivojlanish to'xtab qolgandek tuyuladigan davr) duch kelishadi. Bunday vaqtda motivatsiyani yo'qotmaslik uchun kichik g'alabalarni (masalan, bitta qo'shiq matnini tushunish yoki qisqa dialogni mustaqil olib borish) bayram qilish kerak. Esda tuting: til o'rganishda haftada bir marta 5 soat shug'ullangandan ko'ra, har kuni 30 daqiqa sarflash o'n barobar samaraliroqdir.

Xulosa

Til - kelajakning eng mustahkam sarmoyasi

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, til o'rganish jarayoni shunchaki yangi so'zlar jamlanmasini yodlash emas, balki insonning o'z kelajagi, intellekti va ruhiyati uchun kiritgan eng barakali sarmoyasidir. Bu sarmoya boshqa moddiy boyliklardan farqli o'laroq, hech qachon qadrsizlanmaydi va inson bilan umrbod birga qoladi. Har bir yangi o'rganilgan til insonning ma'naviy olamini boyitish bilan birga, uning moddiy hayoti farovonligini ta'minlovchi kalit vazifasini ham o'taydi. Nemis tili misolida ko'rganimizdek, til bilish orqali erishiladigan akademik cho'qqilar va professional muvaffaqiyatlar insonning jamiyatdagi mavqeini tubdan o'zgartirishga qodir.

Ozodlik va chegarasiz imkoniyatlar ramzi

Eng asosiysi, til bilish insonni sun'iy chegaralar, tor dunyoqarash va ma'naviy qoliplardan ozod qiladi. Til to'siqlarining parchalanishi nafaqat davlatlararo chegaralarning, balki inson ongidagi qo'rquv va cheklovlarning ham yo'qolishiga olib keladi. O'zga tillarni biladigan inson dunyoga faqat bitta darchadan emas, balki barcha kengliklar bo'ylab nazar tashlash imkoniga ega bo'ladi.

Bu esa shaxsni o'ziga ishongan, mustaqil fikrlovchi va har qanday muhitga moslasha oladigan global dunyo fuqarosiga aylantiradi.

Zero, til - bu erkinlikdir.

U insonni chegara bilmas bilimlar olamiga olib kiruvchi, madaniyatlar o'rtasidagi adovatni do'stlikka aylantiruvchi va taraqqiyot sari ochilgan eng ishonchli darvozadir.

Shunday ekan, til o'rganishga sarflangan har bir daqiqa - bu o'zligimizni anglash va dunyoni kashf etish sari tashlangan muhim qadamdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. (Til siyosati va ta'lim islohotlariga oid qismlari uchun).
2. Navoiy Alisher. "Muhokamatul-lug'atayn". – Toshkent: "G'afur G'ulom", 2014. (Tilning millat hayotidagi o'rni va qiyosiy tilshunoslikning ahamiyati uchun).
3. Crystal, David. "Language and the Internet". – Cambridge University Press, 2006. (Globallashuv davrida tillarning roli haqida).
4. Goethe, Johann Wolfgang von. "Maximen und Reflexionen". – Reclam Verlag, 1987. (Gyotening til haqidagi falsafiy qarashlari uchun).
5. Bialystok, Ellen. "Bilingualism in Development: Language, Literacy, and Cognition". – Cambridge University Press, 2001. (Til o'rganishning miya faoliyati va kognitiv rivojlanishga ta'siri bo'yicha ilmiy tadqiqot).
6. Wittgenstein, Ludwig. "Tractatus Logico-Philosophicus". – Routledge, 2001. (Til va dunyoqarash chegaralari haqidagi falsafiy xulosalar uchun).
7. Yusupov O.Q. "Qiyosiy lingvistika aspektlari". – Toshkent: "Akademnashr", 2013. (Madaniyatlararo muloqot va til nazariyasi uchun).
8. Stein, Elisabeth. "Deutsch als Fremdsprache: Eine Einführung". – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2010. (Nemis tilini o'rganish metodikasi va ahamiyati haqida).